

Zlatko Sviben

Crtice jednog redatelja

Pedro Calderón de la Barca y Henao

Život je san (*La vida es sueño*)

HNK Ivana pl. Zajca Rijeka

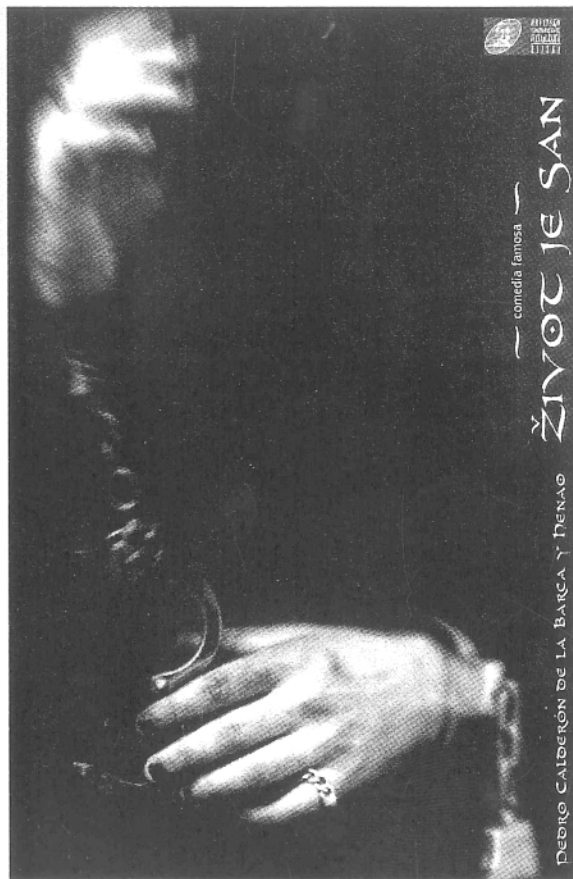
Premijera: 26.10.2000.

Redatelj: Zlatko Sviben

1. crtica o naročitom izboru

Odluka da se *repertoire* riječke Hrvatske drame sa sezonom koja pada u prvu godinu novog tisućljeća tematizira, a glavninom svoga dvogodišnjeg planiranja i trajnije okrene klasici, uvjetovala je i redateljski izbor kako ovog pisca, tako i ovog komada. U tematskom krugu koji naslovismo *milenijem Europe*, a podnaslovismo - *dramskim rezimeom epochâ*, valjalo se okrenuti onim naročitim kazališnim autorima ili njihovim djelima koje hrvatska pozornica ne ugošćuje uopće ili pak ne ugošćuje *naročito* često. Tako iz prebogatog španjolskog 'zlatnog vijeka', a koga hrvatsko nam glumište, unatoč svom svome *naročitom* baroknom kazališnom i književnom iskustvu - tako *naročito* zaobilazi, dodosmo do Calderóna de la Barce i njegova, doista - *naročita* djela. I mada je neko vrijeme u igri bila i njegova, u Hrvatskoj neizvedena - *Odanost križu* (*La devoción de la Cruz*)¹, ipak prevlada odluka za glasovit mu komad - *Život je san* (*La vida es sueño*, 1631-32).

Tom odlukom Calderón i njegov komad, reprezentanti epohe španjolskog baroka, postase pionirskim pokušajem tematskog strukturiranja

dramskog *repertoira* jednog Kazališta. Iz kazališnog *Života* koji je *san* trebala se zrcaliti i dramaturška slika planiranja *repertoira* koji je naša čvrsta kazališna java. Prvi su korak na tom putu tematiziranja bile iskaznice predstavâ. Bila je prva, ova -

¹ "Mogućnosti", 10-12/1994, Split, prijevod N. Miličevića

2. iz repertoarne iskaznice

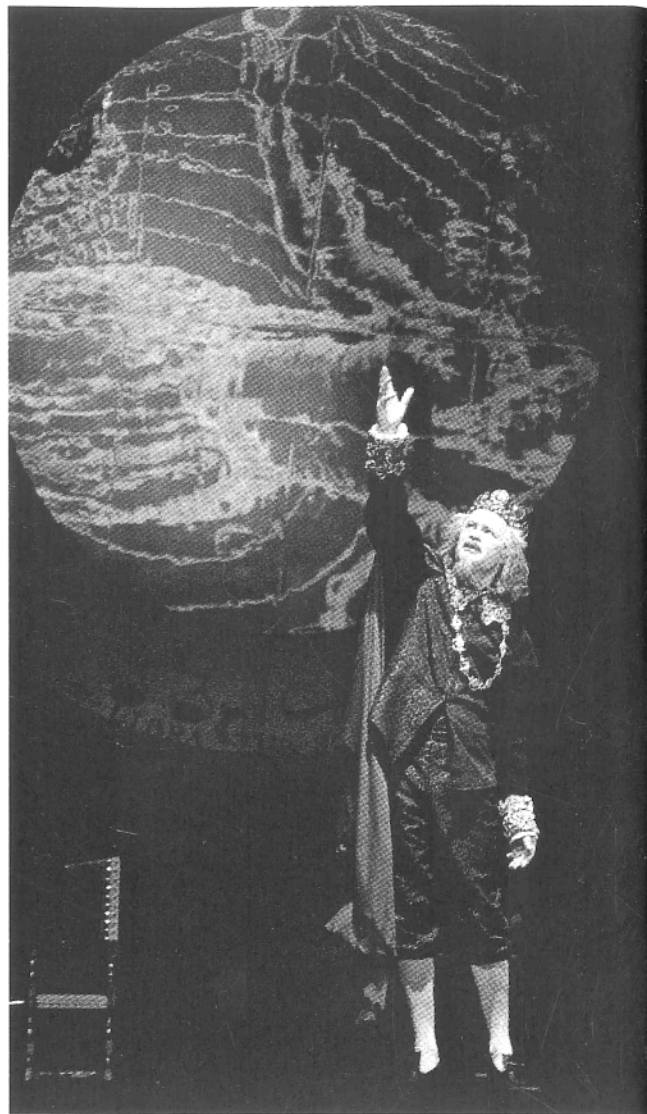
<p>tematski krug: književnost: epoha: povod:</p>	<p>milenij Europe: dramski rësumë epohã španjolska književnost: barok 400-ta obljetnica spisateljeva rodenja</p>
<p>AUT OR : (rođen - umro) :</p>	<p>Pedro Calderón de la Barca y Henao (1600 - 1681)</p>
<p>DJELO:</p> <p>naslov: izvornik: napisano: prvotisak: praizvedba: prvi put u Hrvatskoj:</p> <p>naš prijevod:</p> <p>žanr: [i opis žanra]: uloge: vrijeme ~ mjesto radnje:</p>	<p>Život je san <u>La vida es sueño</u> oko 1631.-32. [u:] Obras. - Madrid, 1636. Madrid, 1635. DOMORODNO TEATRALNO DRUŠTVO - Zagreb, 1840.-42. ~ preveo po njem obradi I. A. Brlić - nepotvrđena izvedba i HNK - Zagreb, 8. 1. 1880. ~ preveo A. Sadić ~ redatelj A. Mandrović</p> <p>Nikola Miličević - upotpunjen prijevodom~adaptacijom Zvezdane Timet <u>comedia famosa</u> ~ glasovit komad [parabola ~ <u>comedia filosófica</u> ~ u stihu] 7 muških, 2 ženske, pratnja [XVII. st.] ~ poljski dvor, nedaleka tvrđava i polje</p>
<p>PROMIŠLJANJA:</p> <p>temo-idejno VRELO: likovnost: likovni poticaj:</p> <p>glazbena referenca: književni stil ~ kazališna epoha: dramska referenca: rekvizitna referenca: 1. replika:</p>	<p>java ILUZIJE u iluzornosti ZBILJE melankolija s portretã <u>D. Velázqueza</u> (1599. - 1660.)</p> <p>Diego Rodriguez de Silva y Velázquez</p> <p><u>Las Meninas</u> (1656.-57.) Madrid, MUSEO DEL PRADO</p> <p>barokna trublja i gudački sastav španjolski 'zlatni vijek'</p> <p>L. Pirandello <u>Henrik IV.</u> (1921.) astrološki GLOBUS ~ ZVJEŽĐE neba SEGISMUNDO Tako, eto, stvari stoje: svaki sanja ono što je.</p>

3. crtica o glasovitom žanru

Kurzivirano ono gornje, a što veli - *glasovit komad*, samo je pokušaj prijevoda Calderónove žanrovske odrednice *comedia famosa*, a koja je, žanrovska odrednica, uza nemali redateljski napor, ostala ispisanom u jeziku izvornika i u svim mjesečnim rasporedima riječkog Kazališta i tako otklonila uporni pokušaj Propagande tog Kazališta da publici Calderónov komad 'točnije' predstavi kao - *dramu*. I kolikogod, i ona naša i ona opća - kazališna suvremenost ovoga, u moderno *dvadesetostoljetno* doba najpoznatijeg nam Calderóna, nerijetko - *podramskivala*, ovom bi redateljskom čitanju ova Calderónova *comedia filosófica* imala biti i puno više od same *drame*. Naime, nastojala bi mu odzrcaliti to *puno više* - istovremenim refleksom jedne, na primjer - i nemoguće *bajke*, ali i mogućeg *političkog komada*, ili: tom bi redateljskom čitanju ta *comedia* nastojala biti, kako nekim, uzmimo - socijalnim *trilerom*, tako, istovremeno, i - strasnom pričom *ljubavnog* ili *roditeljskog usuda*, nadalje: nastojala bi mu, *comedia* redatelju, baš ravnopravno, i s *onodobnom komedijom plašta i mača*, no i s *ovodobnom sapunicom*, ili...²

4. crtica o kasparovskoj podjeli

Nekoliko je socio-dramaturških ili pak - redateljskih razloga prevagnulo pri izboru slovenskog glumca Radoša Bolčina za nositelja glavne muške uloge. Svakako: Segismundo je izraziti protagonistički glumački zadatak hamletovskog *procédéa*. Onaj tko može igrati Hamleta, zasigurno može i Segismunda. Radoš je igrao Hamleta. Zatim: on ima neki plemeniti i u hrvatskom glumištu već pomalo zaboravljeni - atrificijelni i starinski *pathos* vlastite glumačke, kako govorne, tako i tjelesne artikulacije. Da li se to u hrvatskoj tradiciji nazivalo gavelijanskom školom ili ne, sad - svejedno, tek Božidar Boban (ne bez razloga - zagrebački Segismundo iz 70-tih), i tek mjestimice Zlatko Vitez u mladahnim danima - rijetki su suvremeni hrvatski glumci koji su plam tog artificioznog i plemeni-

Mustafa Nadarević

tog *pathosa* pronosili hrvatskom scenom. Boban doista nema glumačkog nasljednika ni u onom srednjem, a nekmoli u mladem naraštaju hrvatskog glumaštva. Rečeno je za nj: *Kada se pojavi, on već ima dramu. Štoga kaže na pozornici, on uvijek uz to kaže: i ja sam tu. Označava sadržaj, ali više od toga samoga sebe.*³ Učinilo mi se da ove davne rečenice mogu danas vrijediti i za Bolčinu.

A onda i razlog sljedeći za Radoša: baš kao i Segismundo na očevu dvoru, Bolčina je ne samo strancem u riječkoj i hrvatskoj kazališnoj sredini, nego je i strancem u jeziku. Njegov je govorni izričaj - *naučen*, baš kao što je i sve Segismundovo posredovano znanje o vanjskom svijetu - *naučeno*.

Naučeno i utamničeno. Iz takve Bolčinine govorne i glumačke pozicije Segismundovo otkrivanje ljubavi i vlasti, baš kao i ono barokno 17-tostoljetno otkrivanje novih svjetovâ, dobivaju i sasvim konkretne - *kasparovske* mogućnosti.

5. crtica o iluziji kaveza

Nakon dvije-tri prezentirane scenografove varijante na maketnom modelu, prostorno se rješenje za ovu predstavu čini se riješilo jednim Turininim telefonskim pitanjem. Naime, upita on da li, ne samo prostor tamnice, nego - da li i prostor dvora smije biti - *kavezom*? Nije li Calderónovom Segismundu, upravo i više nego Shakespeareovom Hamletu, svijet - tamnica kavezâ? Redatelj je potvrdni odgovor scenografu rezultirao dvama kavezima - jednim od mrkih lanaca, a drugim od zlatnih konopaca. Baš barokno rješenje: kavez u kavezu. Jedan ulazi u drugi. I dok se lanci jednog kaveza zvečeći klata, niti se drugog kaveza bešumno giblju. Tako, gibljivost ne samo konopaca i lanaca, nego i kubusna gibljivost cjeline kavezâ u svim smjerovima, kuša barokno *odzrcaliti* temu o zbilji iluzije i iluzornosti zbilje.

Mustafa Nadarević
i Doris Šarić Kukuljica

Pedro Calderón de la Barca y Henao

Život je san

comedia fanosa
La vida es sueño (1635.)

prijevod Nikole Miličevića
upotpunjen prijevodom - adaptacijom Zvezdane Timet

redatelj Zlatko Sviben
scenograf Drago Turina
kostimografkinja Mirjana Zagorec
skladatelj Stanko Juzbašić
scensko kretanje Petra Senjanović
scensko mačevanje Sanjin Kovačić
oblikovatelj svjetla Ivo Nižić
lektorica Vera Badurina

osobe i pojave:

BASILIO, poljski kralj
SEGISMUNDO, princ
ASTOLFO, knez moskovski
CLOTALDO, starac
CLARIN, lakrdijaš
STELA, princeza
ROSAURA, dama
PRVI SLUGA kao *Diego Velázquez*
DRUGI SLUGA kao *Mari-Bárbole*
DJEVOJČICA kao *Infantkinja Margareta*
DVORSKA DAMA kao *Maria Augustina Sarmiento*
DVORSKA DAMA kao *Isabel de Velasco*
DVORSKA DAMA kao *Marcela de Ulloa*
DVORJANIN kao *guardadamas Diego de Azcona*
DVORJANIN kao *aposedador José Nieto Velázquez*
PAŽ kao *Nicolasito Pertusato*
PRVI VOJNIK
DRUGI VOJNIK
VOJNICI, STRAŽA i PRATNJA

Mustafa Nadarević
Radoš Bolčina
Galliano Pahor
Adnan Palangić
Davor Jureško
Olivera Baljak
Doris Šarić Kukuljica
Lucio Slama
Karin Fröhlich
Elizabeta Malnar
Deana Marčić
Tanja Tišma
Daniela Menkinovski
Goran Trbojević
Milan Eraković
Maja Nezirević
Bosnimir Ličanin
Nenad Vukelić
Nikola Biljan,
Milan Eraković, Anto Šipić i
Goran Trbojević

Radnja se događa na poljskom dvoru, u nedalekoj tvrđavi i u polju.

likovi sa slike Diega Velázqueza *Las Meninas* (1656.)

² "...ni jedna jedina komedija od svih što se prikazuju u Španjolskoj i nije komedija, nego tragikomedija, to jest mješavina sačinjena od komičnog i tragičnog, i to tako što se iz jednoga uzimaju važne ličnosti, plemenitost akcije, strava i samilost, a iz drugog - svojevrstan zaplet, smijeh i šala.

I neka nitko nedoličnom ne smatra tu mješavinu, jer ona ni prirodi ni pjesničkoj umjetnosti ne smeta. Pošto su baš Španjolci izmislili tu vrstu, prije je to dostojno hvale negoli pogrde." Ricardo del Turia "Obrana španjolskih komedija" u *Teorija drame: renesansa i klasicizam* (priredio J. Hristić), Beograd, 1976.

³ Mani Gotovac "Grad je dobio lice - Božidar Boban i Dubrovačke ljetne igre", "Novi prolog", 1 (63)/1986, Zagreb, str. 47.